

Het bereik van de kunsten

Exemplaren van deze uitgave zijn verkrijgbaar in de boekhandel en bij Elsevier bedrijfsinformatie onder vermelding van **ISBN 90-5749-511-2**

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Jos de Haan en Wim Knulst

Het bereik van de kunsten ; een onderzoek naar veranderingen in de belangstelling voor beeldende en podiumkunsten sinds de jaren zeventig - Den Haag : Sociaal en Cultureel Planbureau ; Den Haag : Elsevier bedrijfsinformatie. (Cahier / Sociaal en Cultureel Planbureau ; nr. 166) (Het culturele draagvlak ; 4)
Met lit. opg., ill. - Met samenvatting in het Engels

ISBN 90-5749-511-2 (Elsevier)

NUGI 661/911

Trefwoorden: podiumkunst ; beeldende kunst ; kunsteducatie ; musea

© **Sociaal en Cultureel Planbureau**

Den Haag, maart 2000

ISBN 90-5749-511-2

Deze publicatie is gedrukt op chloorvrij papier.

INHOUD

VOORWOORD	7	
1	INLEIDING, PROBLEEMSTELLING EN GEBRUIKTE BRONNEN	9
1.1	Inleiding	9
1.2	Kader van het SCP onderzoek	9
1.3	De gebruikte bronnen	11
1.4	Opbouw van het rapport	14
	Noten	16
DEEL 1 BESCHRIJVINGEN	17	
2	OMVANG EN SAMENSTELLING VAN DE GROEP KUNSTZINNIG GEÏNTERESSEERDEN	19
2.1	Inleiding	19
2.2	Ontwikkeling in de belangstelling voor kunst	19
2.2.1	Beoefening van kunstzinnige activiteiten	19
2.2.2	Het zelf verzamelen van kunstwerken	23
2.2.3	Bezoek aan culturele instellingen	25
2.2.4	Kunst via elektronische media	27
2.3	Veranderingen in de samenstelling van de groep participanten	28
2.4	De invloed van de achtergrondkenmerken tezamen geanalyseerd	44
	Noten	47
	Bijlage bij hoofdstuk 2	49
3	INTENSITEIT VAN DE DEELNAME	55
3.1	Inleiding	55
3.2	Trouwe aanhang en culturele passanten	55
3.3	De bestedingen van de kunstkopers	58
3.4	Zappen in de kunstwereld	60
3.5	De intensiteit van de beoefening van kunstvakken	64
3.5.1	De georganiseerde beoefening van kunstzinnige activiteiten	64
3.5.2	Samenstelling van de groep cursisten en verenigingsleden	67
3.5.3	Tijd besteed aan de beoefening van vakken	71
3.5.4	Relatie tussen uitspraken over deelname en daadwerkelijke beoefening	75
3.5.5	De tijdsbesteding van georganiseerde en individuele beoefenaren	78
3.6	Samenvatting	80
	Noten	82
	Bijlage bij hoofdstuk 3	83

4	HET SAMENGAAN VAN DIVERSE INTERESSES	85
4.1	Inleiding	85
4.2	Het combineren van kunstvakken	85
4.3	Brede en eenzijdige interesse onder de bezoekers	88
4.4	De beoefenaren van kunstvakken als toeschouwer	91
4.5	Kunstuitleen en culturele belangstelling	94
4.6	Samenhang tussen mediagebruik en beoefening en bezoek	96
4.7	Het samengaan van traditionele en populaire cultuur	99
	Noten	103
	Bijlage bij hoofdstuk 4	105
5	DE VRIJETIJSBESTEDING VAN CULTUREEL GEÏNTERESSEERDEN	107
5.1	Inleiding	107
5.2	Algemene trends in de vrijetijdsbesteding	107
5.3	De vrije tijd van beoefenaren van kunstvakken	117
5.4	Vrije uren en vrijetijdsbesteding van bezoekers van culturele instellingen	119
5.5	Kunst en mediagebruik	121
5.6	Vrijwilligerswerk in de cultuur	123
5.7	Cultuur, recreatie en andere combinaties	126
5.8	De invloed van de vrije tijd	130
	Noten	132
	Bijlage bij hoofdstuk 5	133
	DEEL 2 ACHTERGRONDEN	137
	INLEIDING BIJ DEEL 2	139
6	CULTUURDEELNAME TIJDENS VERSCHILLENDE LEVENSFASEN	141
6.1	Inleiding	141
6.2	Overzicht van de deelname in de levensloop	142
6.3	Cultuurdeelname onder 6-15-jarigen	144
6.3.1	De invloed van de ouders	144
6.3.2	De invloed van school	149
6.4	De deelname onder 16-25-jarigen	151
6.4.1	Inleiding	151
6.4.2	Sociale omgeving	151
6.4.3	Schoolse cultuureducatie	154
6.4.4	De invloed van belangrijke levensgebeurtenissen op 16-25 jarigen	158
6.5	Deelname onder 26-49-jarigen	162
6.6	Deelname onder 50-64-jarigen	166
6.7	Deelname van 65-plussers	168
6.8	Samenvatting en conclusies	170

	Noten	172
	Bijlage bij hoofdstuk 6	174
7	GELEGENHEID EN GEBRUIK	177
7.1	Inleiding	177
7.2	Cultuurparticipatie in grote steden, middelgrote steden en kleinere gemeenten	178
7.3	De aanzuigkracht van cultuur in de steden	182
7.4	Aanbod en gebruik van kunsteducatieve instellingen	187
7.5	Culturele elite en omnivoren	187
7.6	Cultureel aanbod en school	190
7.7	Conclusies	193
	Noten	194
	Bijlage bij hoofdstuk 7	195
8	UITEENLOPENDE BELANGSTELLING TUSSEN JONG EN OUD	197
8.1	Inleiding	197
8.2	Levensfase of socialisatie?	200
8.3	Uitkomsten van het onderzoek naar de levensfase- en socialisatiehypothese	207
	Noten	215
	Bijlage bij hoofdstuk 8	216
9	SAMENVATTING EN SLOTBESCHOUWING	217
9.1	Inleiding en probleemstelling	217
9.2	De ontwikkeling van het aantal belangstellenden voor kunst sinds de jaren zeventig	217
9.3	Het samengaan van interesse voor verschillende soorten kunst	222
9.4	Overige vrijetijdsbesteding van cultureel geïnteresseerden	223
9.5	De aantrekkingskracht van cultureel aanbod in de grote steden	224
9.6	Deelname tijdens verschillende levensfasen	225
9.7	Divergerende trends in de deelnamecijfers van ouderen en jongeren	227
9.8	Slotbeschouwing	230
	SUMMARY	241
	LITERATUUR	249
	BIJLAGE GEBRUIKTE DATABESTANDEN	257

VOORWOORD

Deze studie behandelt de publieke belangstelling voor de podium- en beeldende kunsten in de periode tussen 1975 en 1995. Diverse vormen van participatie komen daarbij aan bod, te weten:

- het beoefenen van kunstzinnige activiteiten;
- het zelf verzamelen van kunstvoorwerpen;
- het bezoek aan uitvoeringen, voorstellingen en tentoonstellingen;
- het volgen van (informatie over) kunst via televisie, radio en eigen afspeelapparatuur.

Op ieder terrein is onderzocht hoe groot de belangstelling is en hoe de groep belangstellenden is samengesteld.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) verricht al vanaf 1974 onderzoek naar de diverse facetten van cultuurparticipatie. In overeenstemming met de taak van het SCP wordt cultuurparticipatie steeds in samenhang met andere vormen van ontplooiing en ontspanning geanalyseerd. Centrale thema's in het verleden waren onder andere de sociale ongelijkheid in participatie en de samenhang tussen de diverse voorzieningen op sociaal en cultureel terrein. Naarmate er door telkens herhaalde surveys meer participatiecijfers op verschillende tijdstippen beschikbaar kwamen, is de analyse van gedragsveranderingen belangrijker geworden, zoals welke cultuuruitingen meer belangstellenden trekken, welke minder, welke bevolkingsgroepen vaker dan wel minder vaak cultuuruitingen bezochten, wat de achtergrond is van eventuele verschuivingen.

Behalve in de tweejaarlijkse Sociale en Culturele Rapporten werd aan kunstbeleid en kunstbezoek aandacht besteed in studies van de culturele sector, namelijk *Advies cultuurwetgeving* (SCP 1986) en *Van vaudeville tot video* (Knulst 1989) en in een studie naar het gebruik van diensten in de quartaire sector, *Consumptie van quartaire diensten* (Groenen et al. 1992). In 1991 verscheen *De kunstzinnige burger* (Van Beek en Knulst 1991), een onderzoek naar de beoefening van kunstzinnige activiteiten en naar culturele interesses in de periode 1975-1987.

Deze studie is het resultaat van samenwerking met prof. dr. Wim Knulst, hoogleraar Vrijtijdswetenschappen aan de Katholieke Universiteit Brabant (KUB). Tot 1998 was hij verbonden aan het SCP en verantwoordelijk voor het onderzoek naar cultuur, media en vrije tijd. Dat de voortgaande samenwerking met SCP-collega's na zijn vertrek vruchtbaar was, bleek al eerder uit de rapporten *De kunstzinnige burger wordt ouder* (De Haan en Knulst 1998) en *Naar andere tijden?* (Van den Broek et al. 1999).

Dit rapport is het vierde in een reeks waarin periodiek de stand van de cultuurparticipatie, het lezen en het gebruik van overige media wordt geanalyseerd.

Deze reeks, die onder de naam *Het culturele draagvlak* verschijnt, is met steun van het directoraat-generaal voor Culturele zaken (DGCZ) van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OC&W) opgezet. In het kader van *Het culturele draagvlak* verschenen tot op heden drie studies: een over bezoek aan podiumkunsten, een over lezen en een over het culturele erfgoed. In *Podia in een tijdperk van afstandsbediening* worden de achtergronden van veranderingen in de omvang en samenstelling van het podiumpubliek sinds de jaren vijftig beschreven (Knulst 1995). In *Leesgewoonten* (Knulst en Kraaykamp 1996) wordt de ontwikkeling van het lezen sinds de jaren dertig beschreven en geanalyseerd om inzicht te verkrijgen in de factoren die het lezen bedreigen. In *Het gedeelde erfgoed* (De Haan 1997) worden veranderingen in de cultuurhistorische belangstelling sinds het einde van de jaren zeventig onderzocht.

Prof. dr. Paul Schnabel
Directeur SCP